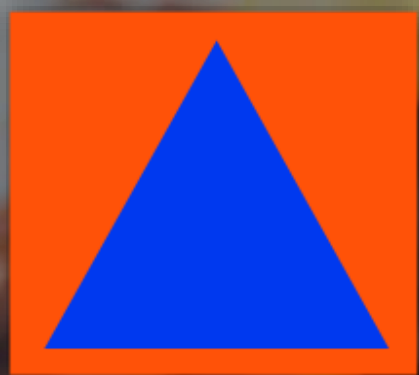

Varautuminen poikkeuksellisiin tilanteisiin

Kuopion museo, Museokokoelmien pelastaminen -
Konservaattoriliiton syksyn koulutuspäivät, 17.11.2025

Pohjois-Savon
hyvinvointialue

Antti Haataja
valmiuspäällikkö

Esityksen rakenne

- Johdanto ja toimintaympäristön hahmottaminen
- Mihin varaudumme? Ajatuksia valmiussuunnitteluun
- Poikkeusolot: väestönsuojat, väestön varoittaminen ja pelastaminen, evakuointi
- Case-harjoitukset (3 kpl)

Johdanto

- **Varautuminen**
- **Valmius**
- **Väestönsuojelu**

Häiriötilanteet ja kriisit

Uhkat voivat realisoituessaan aiheuttaa häiriötilanteita tai kriisejä

Häiriötilanteet ovat tapahtumia tai tilanteita, joista ei aiheudu pitkäaikaisia tai merkittäviä haitallisia vaikutuksia yhteiskunnan toimintaedellytyksiin.

- Voivat vaatia merkittäviä resursseja.
- Harvoin uhkaavat koko yhteiskuntaa.
- Vaikutukset yleensä lyhytaikaisia ja paikallisia.

Kriisit ovat epänormaaleja tai poikkeuksellisia tapahtumia tai tilanteita, jotka uhkaavat koko yhteiskunnan toimintaa tai olemassaoloa.

- Voivat syntyä itsenäisesti tai eskaloitua häiriötilanteesta.
- Vaativat strategista, mukautuvaa ja oikea-aikaista reagointia.
- Uhkaavat yhteiskunnan toimintaedellytyksiä.

Vakavimmillaan tilanne voi johtaa valmiuslain (1552/2011) mukaisten poikkeusolojen toteamiseen, jolloin voidaan päättää viranomaisten lisätoimivaltuuksien käyttöönottamisesta.

Väestön suojaaminen

- Yhteiskunta pyrkii suojaamaan väestön hengen ja terveyden kaikissa turvallisuustilanteissa mahdollisimman hyvin.
- Väestön suojaamisen yleisenä tavoitteena on, että väestö kyetään suojaamaan normaaliolojen onnettomuus- ja muissa vaaratilanteissa siten, että ihmishenkiä ei menetetä.
- Aseellisen konfliktin aikana väestö varaudutaan **riskiarvioiden** ja **uhkatilanteiden** mukaisesti suojaamaan:
 - Väestönsuojiiin tai mahdollisimman hyvän suojan antaviin sisätiloihin.
 - Evakuointien avulla.

Nostoja varautumisen lainsäädännöstä

Pelastuslaki (379/2011)

14 §

Omatoiminen varautuminen

Rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan:

- 1) ehkäistävä tulipalojen syttymistä ja muiden vaaratilanteiden syntymistä;
- 2) varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa;
- 3) varauduttava tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät;
- 4) ryhdyttävä toimenpiteisiin poistumisen turvaamiseksi tulipaloissa ja muissa vaaratilanteissa sekä toimenpiteisiin pelastustoiminnan helpottamiseksi.

Edellä 1 momentissa säädetty koskee myös muualla kuin rakennuksessa harjoitettavaa toimintaa sekä yleisötilaisuuksia.

15 §

Pelastussuunnitelma

Rakennukseen tai muuhun kohteeseen, joka on poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista vaativampi tai jossa henkilö- tai paloturvallisuudelle, ympäristölle tai kulttuuriomaisuudelle aiheutuvan vaaran taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttamien vahinkojen voidaan arvioida olevan vakavat, on laadittava pelastussuunnitelma 14 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä. Pelastussuunnitelman laatimisesta vastaa rakennuksen tai kohteen haltija. Jos rakennuksessa toimii useita toiminnanharjoittajia, rakennuksen haltijan tulee laatia pelastussuunnitelma yhteistyössä toiminnanharjoittajien kanssa. Rakennuksen haltijan tulee laatia rakennuksen pelastussuunnitelma kuitenkin aina yhteistyössä 18 §:ssä tarkoitettujen hoitolaitoksen ja palvelu- ja tukiasumisen toiminnanharjoittajan kanssa.

Pelastussuunnitelmassa on oltava selostus:

- 1) vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmistä;
- 2) rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä;
- 3) asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi;
- 4) mahdollisista muista kohteen omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä kohteista, joihin on laadittava pelastussuunnitelma. Pelastussuunnitelman sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011)

1 §

Velvollisuus laatia rakennukseen ja muuhun kohteeseen pelastussuunnitelma

Pelastuslain (379/2011) 15 §:ssä tarkoitettu pelastussuunnitelma on laadittava:

7) kirkkoihin, kirjastoihin, urheilu- ja näyttelyhalleihin, teattereihin, liikenneasemille, messualueille, moottoriradoille, huvipuistoille sekä edellä mainittuja vastaaviin kokoontumispaikkoihin;

13) kulttuuriomaisuuden suojelua koskeissa Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa kulttuuriomaisuudeksi määriteltäviin ja sitä sisältäviin rakennuksiin ja kohteisiin sekä muihin lakien ja asetusten nojalla kulttuuriomaisuutena suojeltuihin rakennuksiin ja kohteisiin;

2 §

Pelastussuunnitelman sisältö

Pelastuslain 15 §:n 2 momentissa säädetyn sisältövaatimuksen lisäksi pelastussuunnitelmassa on tarpeen mukaan otettava huomioon myös kohteen tavanomaisesta poikkeava käyttö ja tilapäinen käyttötavan muutos.

Pelastussuunnitelmassa on selvitettävä myös, miten pelastuslain 14 §:n mukainen omatoiminen varautuminen toteutetaan poikkeusoloissa.

Pelastussuunnitelma on pidettävä ajan tasalla ja siitä on tiedotettava tarvittavalla tavalla asianomaisen rakennuksen tai muun kohteen asukkaille ja työntekijöille sekä muille, joiden on osallistuttava pelastussuunnitelman toimeenpanoon.

Pelastuslaitoksen tulee antaa neuvontaa pelastussuunnitelman laadinnasta.

Valmiuslaki (1552/2011)

3 § (8.7.2022/706)

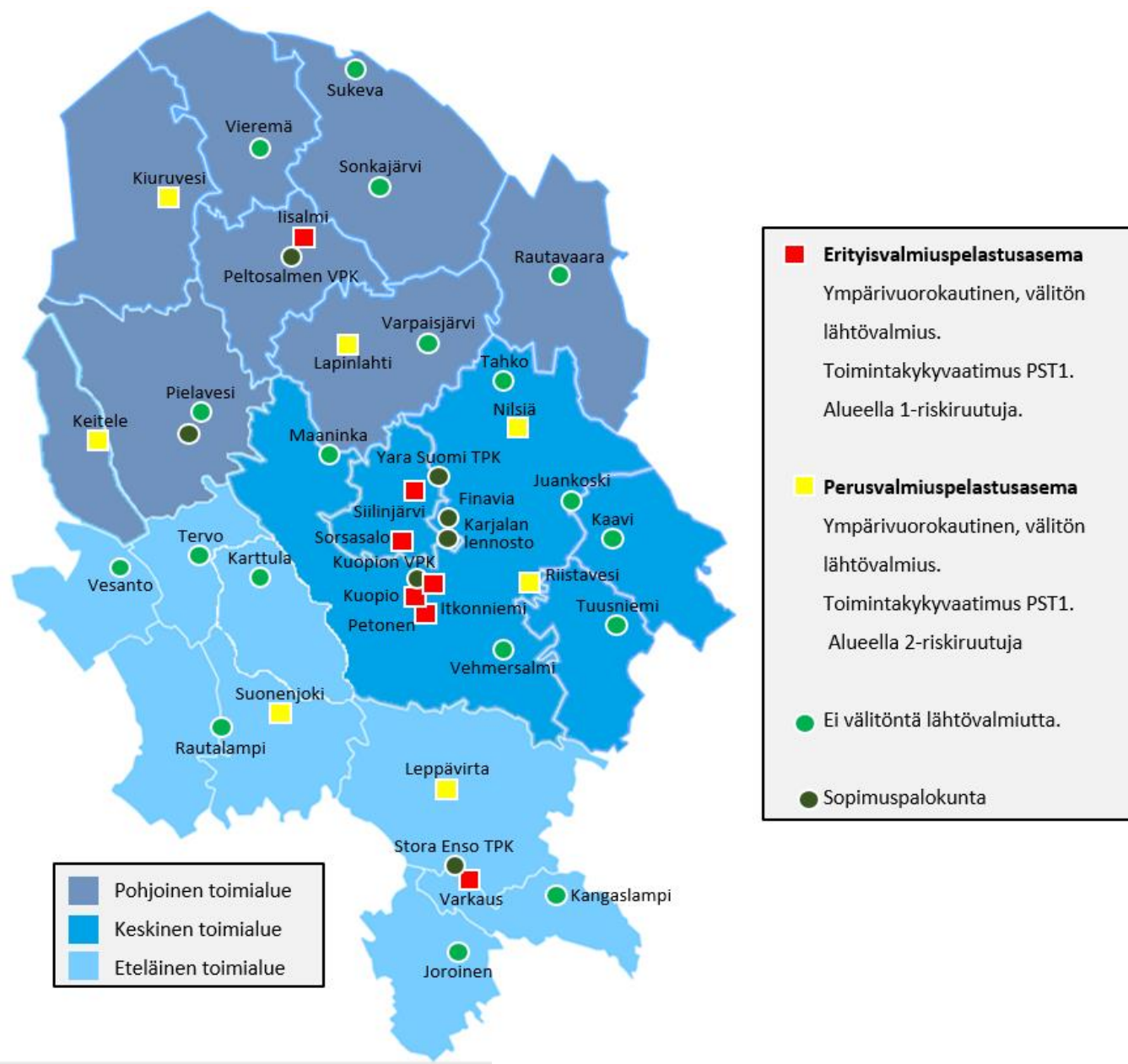
Poikkeusolojen määritelmä

Poikkeusoloja tämän lain mukaan ovat:

- 1) Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila;
- 2) Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii tämän lain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista;
- 3) väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat;
- 4) erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila;
- 5) vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti; sekä
- 6) sellainen
 - a) julkisen vallan päätöksentekokykyyn;
 - b) rajaturvallisuuden tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen;
 - c) välttämättömien sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelujen saatavuuteen;
 - d) energian, veden, elintarvikkeiden, lääkkeiden tai muiden välttämättömien hyödykkeiden saatavuuteen;
 - e) välttämättömien maksu- ja arvopaperipalvelujen saatavuuteen;
 - f) yhteiskunnallisesti kriittisten liikennejärjestelmien toimivuuteen; tai
 - g) edellä a–f alakohdassa lueteltuja toimintoja ylläpitävien tieto- ja viestintäteknisten palvelujen tai tietojärjestelmien toimivuuteen

kohdistuva uhka, toiminta, tapahtuma tai näiden yhteisvaikutus, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti ja laajamittaisesti estyvät tai lamaantuvat tai joka muulla näihin vakavuudeltaan rinnastuvalla tavalla erityisen vakavasti ja olennaisesti vaarantaa yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia.

Pohjois-Savon pelastuslaitos lyhyesti

- ✓ 19 kuntaa
- ✓ 3 toimialuetta
- ✓ 32 Pelastusasemaa

7 erityisvalmiuspelastusasemaa
7 perusvalmiuspelastusasemaa
7 sopimuspalokunnan asemaa

”Pelastustoimella on välitön kyky toimia suunnitellusti kaikissa turvallisuustilanteissa ja se säilyy lähipalveluna” (Valtakunnalliset strategiset tavoitteet vuosille 2023-2026, 1/2023 SM).

Itä-Suomen yhteistyöalue

KESKI-SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

271 944 henk.
45 pelastusasemaa
19 012 km²

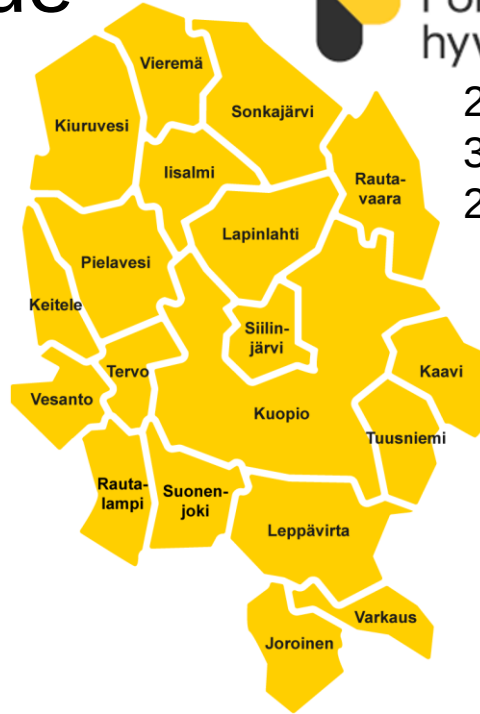
Etelä-Savon
hyvinvointialue

130 142 henk.
30 pelastusasemaa
17 100 km²

Pohjois-Savon
hyvinvointialue

247 020 henk.
32 pelastusasemaa
21 078 km²

Sivu
SOTE

POHJOIS-KARJALAN
HYVINVOINTIALUE

162 004 henk.
31 pelastusasemaa
22 903 km²

Yhteensä

- 811 110 henk.
- 138 pelastusasemaa
- 80 093 km²

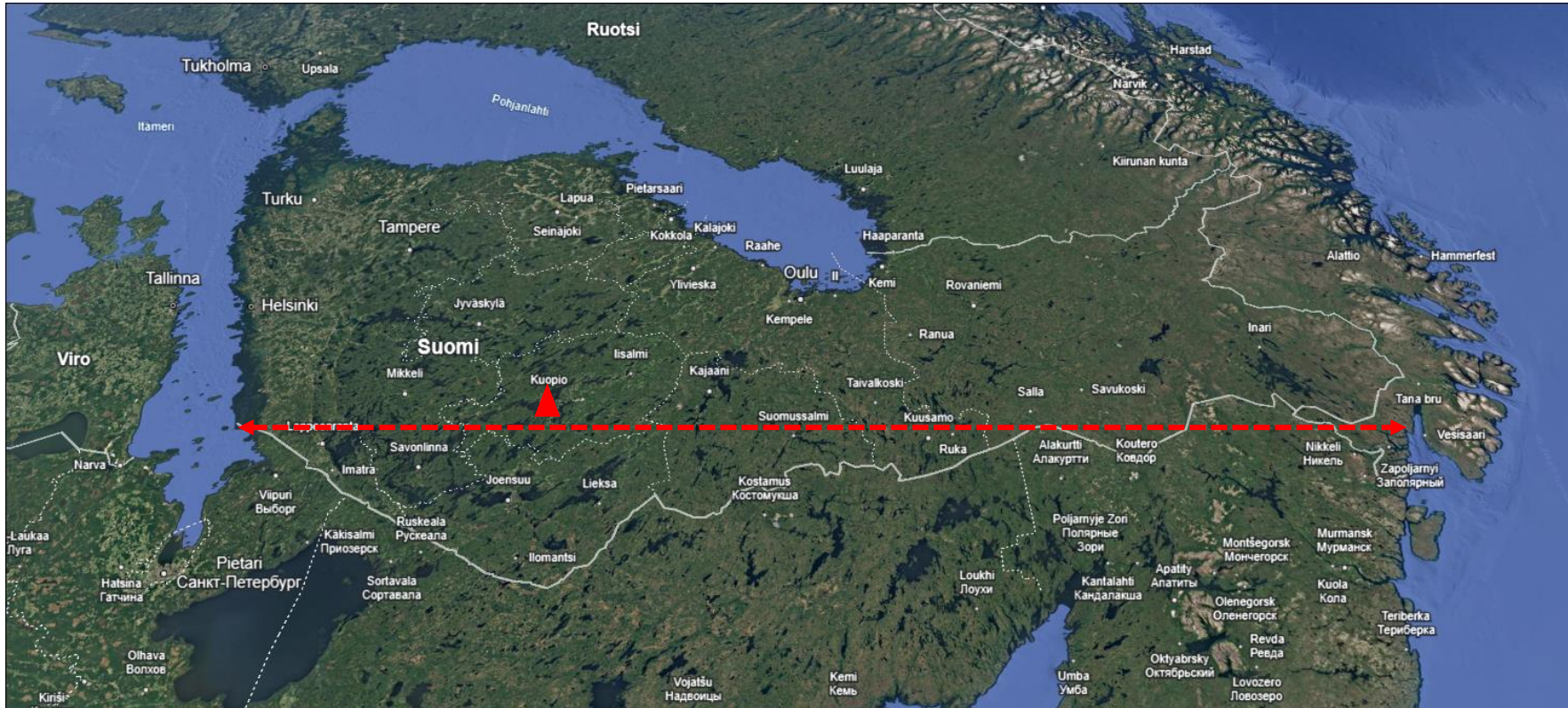
Valmius ja varautuminen

Pohjois-Savon pelastuslaitos

- Vastaa pelastusviranomaiselle muodostuvien ja pelastuslaissa sekä valmiuslaissa määriteltyjen velvoitteiden suunnittelusta ja toteuttamisesta.
- Laatii ja päivittää asiakirjoja: esim. *sodan ajan uhkien ja vaikutusten arviointi, valmiussuunnitelma, evakuointisuunnitelma, sammutusvesisuunnitelma*.
- Valmiusharjoituksien järjestäminen ja muihin valmiusharjoituksiin osallistuminen.
- Varautumisen tuki kunnille: Laadittu yhdenmukaiset *yhteistyösopimukset* kuntien kanssa.
- Väestönsuojelujärjestelyiden suunnittelu ja toteuttaminen: henkilövaraukset, ajoneuvovaraukset, varautumisyhteistyö sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeisiin, väestönsuojelumuodostelmat, väestönsuojat, suunnitelmat, väestön varoittaminen
- *Pohjois-Savon valmiusfoorumin ja toimialueellisten työryhmien* toiminnan pyörittäminen.
- Varautumisen edistämistä tukee hyvinvointialueen sisäinen *valmius- ja turvallisuustoimikunta* sekä sen *sihteeristö*.
- Varautumiseen, valmiuteen ja turvallisuuteen liittyvien projektien valmistelu ja johtaminen.

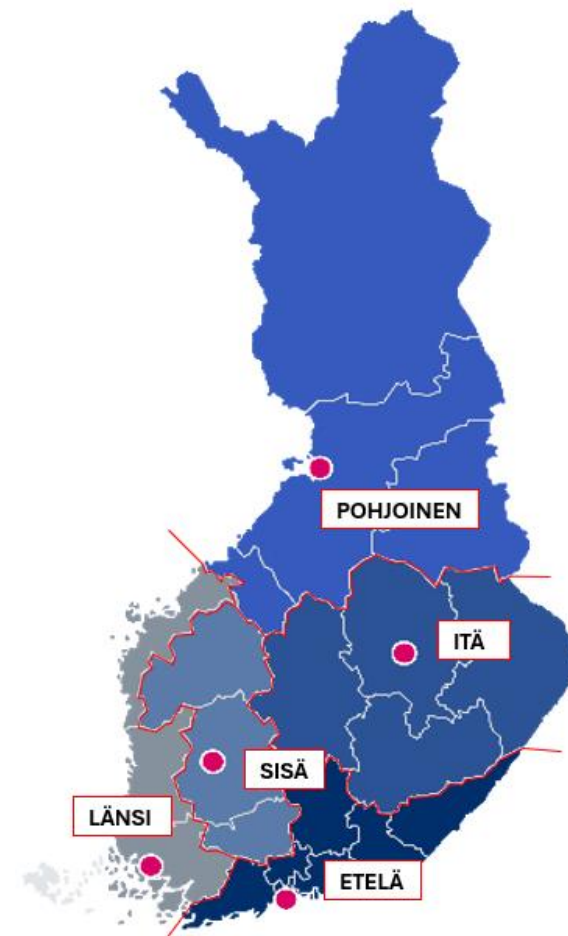

Suomi kartalla

Pelastustoimen YTA-tason varautuminen

- **Itä-Suomen yhteistyöalue**
 - Pohjois-Savo (järjestämisvastuussa)
 - Muut alueet: Etelä-Savo, Keski-Suomi, Pohjois-Karjala
- **Itä-Suomen yhteistyöalueen pelastustoiminnan tilanne- ja johtokeskus (ITÄ JOKE)**
 - Tuottaa palvelua 24/7.
 - Toimii tilannekuvan tuottajana yhteistyöalueen pelastuslaitoksille päivittäisissä keskisuurissa ja suurissa häiriö- ja onnettomuustilanteissa.
 - Tuottaa alueellisen johtamisen niihin tilanteisiin, joissa pelastustoimintaa joudutaan yhteensovittamaan. Tukee pelastustoiminnan johtamista.
 - Toimii rajapintana eri viranomaisten välillä häiriö- ja onnettomuustilanteissa.
- **Itä-Suomen yhteistyöalueen varautuminen**
 - Sovittu yhteisestä suunnitelmahierarkiasta.
 - Tuotetaan YTA-tason suunnitelmia, jotta suunnittelu on yli hyvinvointialuerajojen.
 - Yhteensovitetään varautumista, valmiutta ja väestönsuojelua.
 - Esim. Evakuointisuunnittelu ja jatkuvuudenhallinta.

Mihin varaudumme?

Mihin varaudumme Pohjois-Savossa?

Pohjois-Savon alueella tunnistettujen riskiteemojen sisälle luotiin skenaariot mahdollisista tapahtumista, jotka on tunnistettu alueellisesti merkittäviksi. **Riskiarvion laajuus n. 120 sivua.**

1. Luonnon aiheuttamat onnettomuudet ja sään ääri-ilmiöt

- Useampi yhtäaikainen laaja maastopalo

2. Rajuilma ja matalapainemyrsky/talvimyrsky

3. Pitkittynyt ja poikkeuksellinen sääilmiö (pitkä hellejakso/kuumuus)

4. Suuronnettomuudet (laajat onnettomuustilanteet)

5. Kriittiseen infrastruktuuriin tai yhteiskunnalliseen toimintoon vaikuttava suuri rakennuspalo

6. Vakava kemikaalionnettomuus, jonka seurauksena ympäristöonnettomuus

7. Vakava tieliikenneonnettomuus

8. Vakava raideliikenneonnettomuus

9. Vakava lentoliikenneonnettomuus

10. Vakava vesiliikenneonnettomuus

11. Ihmismassojen hallitsematon liikehdintä yleisötapahtumassa

12. Infrastruktuurin häiriöt

- Laaja ja pitkäkestoinen vesihuollon häiriö
- Laaja ja pitkäkestoinen jätevesihäiriö
- Alueellisen liikenneinfran häiriöt / kuljetus- ja logistiikan häiriöt
- Laaja tietoliikennehäiriö
- Alueelliset voimahuollon häiriöt: sähkön- ja lämmönjakeluhäiriö

13. Muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta

14. Alueelle kohdistuva terroristinen teko

15. Henkilöjoukkoon kohdistuva väkivallanteko

16. Terveysturvallisuuden häiriöt

- Biouhat

17. Muut uhkamallit ja häiriötilanteet

18. Laajamittainen maahantulo

19. Työvoimapula

20. Kasvintuotannon riskit ja häiriötilanteet

21. Sotilaallinen voimankäyttö

- Pohjois-Savon sotilaallisten uhkien arviointi

Mahdolliset vaikuttamisen kohteet aseellisessa hyökkäyksessä?

Yleisimpiä kohteita ovat:

- johtamis- ja hallintokeskukset (jopa väestönsuojat)
- energiantuotannon ja energian välitysjärjestelmän kohteet
- liikenneyhteydet, liikenteen solmukohdat ja sillat
- vedenpuhdistamot ja juomavesivarastot
- datahotellit ja muut tietojärjestelmäyhteyksien kohteet.

Lähde: Sodan usvaa - sodankäynti muutoksessa, Marko Palokangas (toimi.)

Lähde: <https://pixabay.com/photos/bridge-silhouette-sunset-dusk-402943/>

Lähde: <https://pixabay.com/photos/substation-electricity-power-line-4913237/>

Kuvitteellisia esimerkkejä mahdollisista vaikuttamisen kohteista aseellisessa hyökkäyksessä!

- Iskander- ja Totška-U-ohjuksien tuhovoima on valtava. Puolen tonnin painoinen taistelukärki mahdollistaa kookkaankin pistemaalin täydellisen tuhoamisen.
 - Kokonaisen rakennuksen sortuminen aiheuttaa merkittäviä henkilotappioita ja erittäin vaikean pelastusoperaation. Rakennussortuma saattaa estää viranomaisliikenteen osumapisteen ohitse.
 - **Taistelukärkiä on useita:** perinteinen paine ja sirpalevaikutteinen, viivesytyttimellä varustettu tunkeutuva taistelukärki, kuorma-ammus, elektronisen häirinnän taistelukärki, termobaarinen taistelukärki ja **ydinlataus**.
- Otollisia kohteita ovat muun muassa varikkoalueet, joukkojen perustamispaikat, teollisuuden infrastruktuuri, satamat sekä sähkönjakelu- ja siviiliviestiyhteydet. (sairaalat, pelastusasemat, satamat, tietoliikennemastot, sähkömuuntamot)
- Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan: tuhansia ohjuksia ja droneja!

Lähde: Sodan usvaa - sodankäynti muutoksessa, Marko Palokangas (toimi.)

Lähde:

<https://www.google.fi/maps/>, <https://pixabay.com/photos/antenna-tower-transmission-498438/>, <https://pixabay.com/photos/port-sea-cargo-ship-crane-1669023/>, <https://pixabay.com/photos/substation-electricity-high-voltage-1696198/>, <https://pixabay.com/photos/train-station-platform-railway-5960158/>

Geneven sopimusten lisäpöytäkirjan 61 art. mukaan väestönsuojelun tehtäviä ovat:

- ➔ i. hälytystoiminta (väestön varoittaminen);
- ➔ ii. evakuointi;
- iii. suojista huolehtiminen;
- iv. pimennustoimenpiteiden hoito;
- ➔ v. pelastustoiminta;
- vi. lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto;
- ➔ vii. sammutustoiminta;
- ➔ viii. vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen;
- ➔ ix. puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet (mm. raivaustehtävät);
- x. tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu;
- xi. osallistuminen hätätilanteessa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen tuhoalueilla;
- xii. välttämättömien julkisten palvelujen kiireinen kuntoon saattaminen;
- xiii. surmansa saaneista huolehtiminen;
- ➔ xiv. avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi;
- xv. edellä mainittujen tehtävien edellyttämät lisätoimenpiteet, mukaan lukien suunnittelu ja järjestely, muttei rajoittuen näihin.

**Vahinkoja ennalta
ehkäisevä toiminta***

**Toipumiseen
tähtäävä toiminta***

■ = Pelastustoimen viranomaiselle kuuluvia tehtäviä (Väestön suojaamisen käsikirja 2017)

*Commentary on the Additional Protocols of 8
June 1977 to the Geneva Conventions of 12
August 1949

Valmiussuunnittelu (toimintakortit)

Suosittelavaa on laatia toimintakortit yleisimpiin tilanteisiin

Huomioi ainakin seuraavat asiat → → →

Valmiussuunnittelun tärkeimmät kysymykset:

1. Mitä?

2. Miten?

3. Missä?

4. Milloin?

Toimintakortti

- Tehtävälista
- Johtovastuut, toimijoiden tehtävät
- Suorituskyky
- Vaikutukset omaan toimintaan
- Tukitarpeet
- Viestintä
- Lisätietoja

Varautumisen yhteensovittaminen

- Tilannekuvan tuottaminen omaan käyttöön sekä muille toimijoille. Ajantasaisen tiedon jakaminen eri toimijoiden kesken on avainasemassa.
- Varautuminen etukäteissuunnittelun kautta on tärkeää, mutta avainasemassa on myös organisaation kyky nopeaan reagointiin ja mukautuvuus yllättäviin tilanteisiin.

Riskikohtaiset

Roolit ja toimivaltuudet

Vastuut

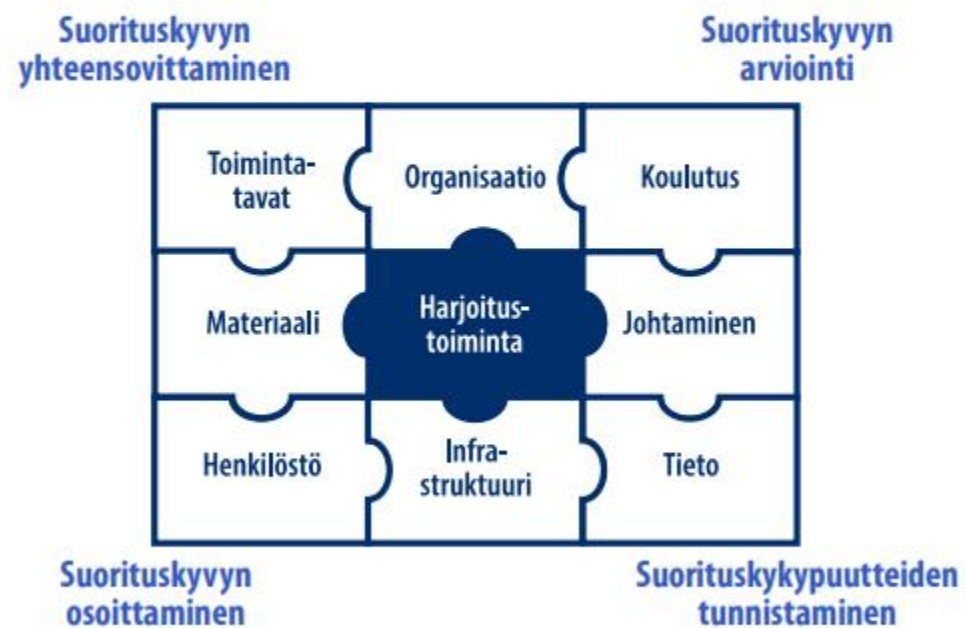
Suorituskyky

Tukitarpeet

Vaikutukset omaan toimintaan

Tiedottaminen (sisäinen/ulkoinen)

Varautumisen osa-alueet

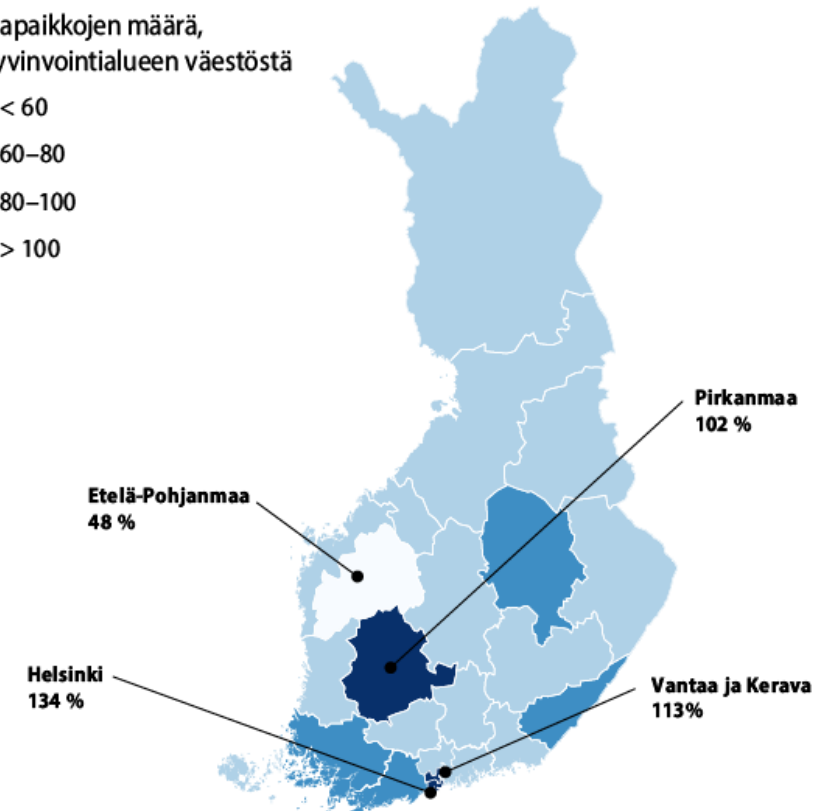
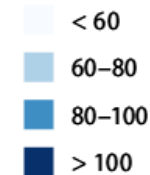
Väestönsuojat

Väestönsuojat Suomessa, tilastotietoa

- Suomessa on noin 50 500 väestönsuojaa.
- Suomessa on väestönsuojapaikkoja noin 4,8 miljoonalle ihmiselle.
- Väestönsuojapaikkoja on Suomessa riittävästi väkilukuun suhteutettuna.
- Väestönsuojien sijainti painottuu suuriin kaupunkeihin, joissa ihmiset asuvat tiiviimmin ja rakennukset ovat suurempia.
 - Lakisääteinen velvoite väestönsuojan rakentamisesta täytyy herkemmin
- **Pohjois-Savossa ei ole yleisiä väestönsuojia!**
 - Kuopiossa (Savilahden luola, Puijonlaakso, Lippumäki) on muutamia yhteisväestönsuojia, mutta niiden suojapaikat on varattu lähialueen kiinteistöille, joilla ei ole omaa väestönsuojaa.

Väestönsuojapaikkojen määrä suhteessa alueen väestöön

Suojapaikkojen määrä,
% hyvinvointialueen väestöstä

Lähde: Sisäministeriö, Pelastuslaitokset, Tilastokeskus, kartta Suomen hyvinvointialueet Maanmittauslaitos

Lähde: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/suomessa-on-vaestonsuojapaikkoja-noin-4-8-miljoonalle-ihmiselle>

Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus

- Väestönsuojan rakentamisvelvoite määräytyy rakennuksen koon, käyttötarkoituksen ja henkilömäärän mukaan.
 - Kaikissa kiinteistöissä ei ole väestönsuojan rakentamisvelvoitetta.
- Väestönsuojia on useimmissa 1950-luvun lopun jälkeen rakennetuissa kerrostaloissa.
- Kaikkiin uusiin, vähintään 1200 neliömetrin asuinrakennuksiin tehdään väestönsuoja.
- Teollisuus-, tuotanto-, varasto- ja kokoontumisrakennusten osalta väestönsuojan rakentamisvelvollisuuden raja on 1500 neliömetriä.
- Väestönsuojan rakentamisvelvollisuus kuuluu rakennuksen omistajalle.
- Omakotitaloalueilla ja maaseudulla ei väestönsuojia yleensä ole.
 - Tilapäisten väestönsuojien rakentaminen. Viranomaiset antavat tarvittavan ohjeistuksen.

Väestönsuojat

”Väestönsuoja sekä väestönsuojeluvälineet ja -laitteet on pidettävä sellaisessa kunnossa, että väestönsuoja voidaan ottaa käyttöön 72 tunnissa.”

- Väestönsuojalle on suositeltavaa nimetä vastuullinen hoitaja, jonka vastuulla on suojan varusteet, kunto ja käyttö. (ei lakisääteinen vaatimus – **pelastusviranomaisen vahva suositus**)
- Hälytyksen tullessa suojan tulee olla välittömästi käytettävissä, mikä edellyttää että suojan laitteisto ja varusteet ovat kunnossa ja suojan tiiveys ja toimivuus tarkistettu.
- Otettaessa suoja käyttöön se tyhjennetään siellä olevasta normaaliolojen materiaalista.
- Ovien, venttiilien ja muiden teknisten osien toimivuus testataan, ilmanvaihtolaite saatetaan käyttökuntoon ja ilmanvaihto ja ilman saanti varmistetaan. Hätäpoistumistie raivataan esteettömäksi, suojan varusteet, kuten sulikuteltha, käymälät ja sängyt laitetaan paikoilleen ja vesivarastot täydennetään.

Väestönsuojat

- Suojelu- ja muu materiaali inventoidaan.
- Kulku suojaan viitoitetaan ja suojan yhteydet väestönsuojelun johtoelimeen tarkistetaan.
- Suojaututtaessa ovet pidetään kiinni ja suojassa pidetään riittävä ylipaine.
- Kulku suojaan tapahtuu sulkuteltan tai -huoneen kautta.
- Suojassa oleskeleville osoitetaan erilaisia tehtäviä ja jaetaan henkilöt työ- ja lepovuoroihin.
- Suojautumistilanteen päätyttyä suojan kunto ja varustelu tarkistetaan ja suoja varustetaan välittömästi uudelleen suojautumiskuntoon.

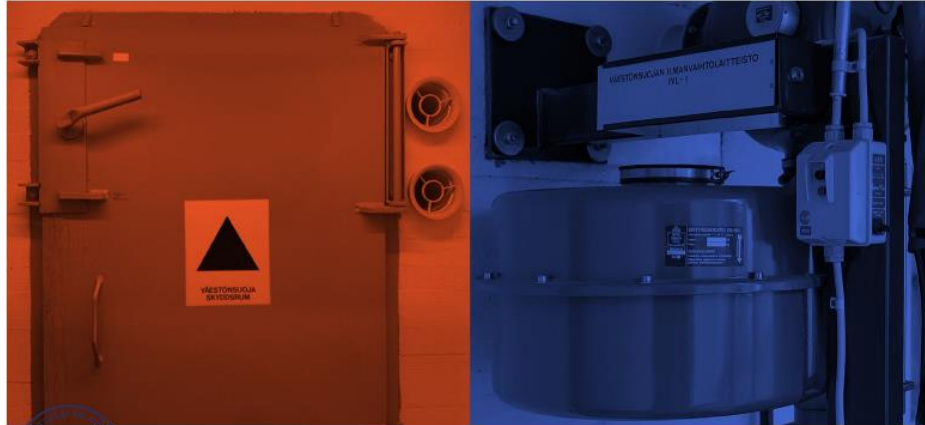

Väestönsuoja vs. Sirpalesuoja

Väestönsuoja

- Rakentaminen perustuu lakiin.
- Väestönsuoja voi olla rakennuksen sisällä tai erillisenä rakennuksena.
- Väestönsuoja on tarkoitettu väestön suojaamiseen poikkeusoloissa, kuten sotilaallisen hyökkäyksen aikana.
- Tehtävä on antaa ihmisille suojaa siellä, missä ihmiset normaalistikin liikkuvat, käyvät töissä ja asuvat.
- **Väestönsuoja suojaa**
 - räjähdys- ja sirpalevaikutuksilta
 - rakennussortumilta
 - paineaalloilta
 - tulipaloilta
 - kemiallisilta taisteluaineilta
 - ionisoivalta säteilyltä.
- Normaalioloissa väestönsuoja on usein harrastustilana tai varastona. Suojaa tulee normaalioloissa käyttää siten, että sen rakenteet eivät vahingoitu ja että se säilyy toimintakuntoisena.

Väestönsuojan tarvikkeet

Jaakko Koivula

Väestönsuojan laitteiden ja tarvikkeiden ylläpito
– ohje taloyhtiöiden hallituksille ja huoltoyhtiöille

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö | Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki | spekinfo@spek.fi | www.spek.fi

Väestönsuojan varusteet ja tarvikkeet

Sulkutelta, kuivakäymälät ja varavesi

Pienempien väestönsuojien sulkutelta ja isompien suojien sulkuhuone on tarpeellinen, kun suojaan tullaan tai sieltä poistutaan suojautumisen aikana. Sen tarkoituksena on estää saastuneen ulkoilman pääsy suojaan. Sekä sulkutelta että kuivakäymäläkomerot on valmistettu kyllästetystä kankaasta.

- Varmista sulkuteltan ja kuivakäymäläkomeroitten kunto. Avaa säilytyspussi ja tarkasta että pintamateriaali ei ole halkeillut tai murentunut.
- Tarkasta, että suojasta löytyy riittävä määrä varavesisäiliöitä ja kuivakäymälöiden säiliöitä.
Vesisäiliöiden tarve lasketaan kaavalla: suojan pinta-ala x 40 l.
Jätensäiliöiden määrä lasketaan kaavalla: suojan pinta-ala x 15 l.

Talon turvallisuushenkilöstön materiaali

Väestönsuojasta tulee löytyä myös talon turvallisuushenkilöstön materiaali:

- ensisiteitä ja ensiapulaukku
- suojakypäriä
- suojanaamareita
- suojapukuja + kumisaappaita
- joditabletit
- säteilymittari

Talon turvallisuushenkilöstön materiaali

Väestönsuojasta tulee löytyä myös talon turvallisuushenkilöstön materiaali:

- ensisiteitä ja ensiapulaukku
- suojakypäriä
- suojanaamareita
- suojapukuja + kumisaappaita
- joditabletit
- säteilymittari

Työkalusarja

Varmista myös, että suojassa on työkalusarja. Se on erillinen laatikko, jossa on muun muassa taskulamppu ja työkalut, joilla on tarkoitus murtautua ulos suojasta, jos rakenteita on vahingoittunut suojaustilanteessa.

Työkaluja ovat muun muassa

- rautakanki
- lapio
- sorkkarauta
- leka
- katkaisupihdit

Väestönsuojan ohjeet ja asiapaperit

Lisäksi väestönsuojasta tulee löytyä väestönsuojan asiapaperit ja ohjeet eli ns. talon väestönsuojan materiaali. Siihen sisältyvät:

- suojelus suunnitelma
- suojan piirustukset
- suojan käyttö- ja huolto-ohjeet
- aikaisemmat tarkastus ja hyväksyntäpöytäkirjat
- SPEKin Väestönsuojan huolto ja käyttö -opas

- [Suositus ladata ilmaisia oppaita SPEK:n sivustolta!](#)
- Kenellä on tarpeen olla avaimet vss-varustelaatikkoon?
- ”Väestönsuojien tarkastuskortisto”, opinnäytetyö (Theseus).

Lähde:

https://www.spek.fi/wp-content/uploads/2024/04/spek_opaat_2024_vaestonsuojan_laitteiden_ja_tarvikkeiden_yllapito_2024_04_09_v02.pdf

Väestönsuoja & lemmikit

Kuva: pixabay.com

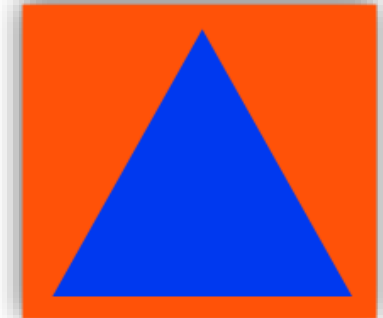
Voinko ottaa lemmikin mukaani?

➤ Myöskään kultakala ei ole tervetullut väestönsuojaan. 😊

?

✓ Lemmikkiparkki
✓ Koti

Väestön varoittaminen ja pelastaminen

Johtaminen poikkeusoloissa

- Perusta pelastustoiminnalle poikkeusoloissa luodaan normaaliolojen järjestelyillä ja valmiudella.
- Poikkeusoloissa pelastustoiminta laajenee ja toiminnassa tarvitaan enemmän voimavaroja, muun muassa perustettavia väestönsuojelumuodostelmia.
- Pelastustoiminta on keskeinen osa poikkeusolojen väestönsuojelua.
- Alueen pelastusviranomainen johtaa alueellaan pelastustoimintaa poikkeusoloissa vastaavien periaatteiden mukaan kuin normaalioloissa, joskin johtamisjärjestelmän laajentaminen ulottumaan omatoimisen varautumisen johtamiseen tuo mukanaan uusia johtoportaita.
- Samoin korostuu keskitetyn johtamisen, tilannekuvan raportoinnin ja yhteistoiminnan merkitys.

Perusvalmius
Tehostettu seuranta
Tehostettu valmius
Täysvalmius
Poikkeusolot

Väestön varoittaminen

- Normaalioloissa tapahtuvien väestön varoittamistoimien lisäksi poikkeusoloissa on pystyttävä varautumaan sotilaallisten uhkien edellyttämiin väestön varoittamistoimiin.
- Väestön varoittamiseen tarvittavien hälytysjärjestelmien ylläpidosta vastaa pelastuslaitos.
- Väestövaroittimia on sijoitettu ja tullaan jatkossakin sijoittamaan kattamaan pelastustoimen 1—2 riskiruudut sekä kuntataajamat.

Lisäksi väestönvaroittamiseen käytetään

- 112 Suomi -sovellus
- Radio ja TV
- Teksti-TV
 - Hätätiedotteet (s. 112)
 - viranomaistiedotteet (s. 866)
- sosiaalinen media
 - Instagram, Facebook, Twitter
- Painettu media
 - Lehdet, ohjeet
- (Hälytysajoneuvojen kaiuttimet)
- (Ovelta ovelle kiertäminen)

Väestönsuojelumuodostelmat

- Valmiuslain 120 §:n mukaisesti poikkeusoloissa väestön suojaamiseksi ja väestönsuojelun johtamisen tehostamiseksi pelastustoimen viranomaiset, hyvinvointialueet ja kunnat perustavat johtokeskuksia sekä sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä tai muita näihin rinnastettavia, väestön suojaamiseksi välttämättömiä tehtäviä varten väestönsuojelumuodostelmia.
- Henkilövaraukset, ajoneuvovaraukset
- Väestönsuojelusuunnitelmat tulee kuitenkin laatia pelastustoimen johdolla ja yhdessä eri toimijoiden kesken.

Tiedustelutoiminta

- Säteily tai kemialliset taisteluaineet (nesteenä, kaasuna, sumuna, pisaroina, aerosolina, kiinteinä hiukkasina)
- Henkilökohtainen suojautuminen korostuu
- Taisteluaineiden ilmaisu (kiinteät tai kannettavat mittarit)
- Säteilymittaustoiminta
- Näytteenotto, dokumentaatio
- Tunnistaminen, ennakkovaroitukset, suojautumiskäskyt
- Laboratorioanalyysit
- Vasta-aineet

(Kuvat: Maavoimat)

Puhdistustoiminta

- Puhdistamisen eli dekontaminaation tarkoituksena on poistaa vaarallinen aine tai materiaali muun muassa laitteista, rakennuksista, ihmisistä tai ympäristöstä.
- Taisteluaineet, kuten VX, sinappikaasu, sariini sekä koko ajan kehittyvä CBRNE-kokonaisuus (esim. Litvinenkon murha poloniumia käyttäen)
- Tapoja: Pyyhkiminen, haihduttaminen, peseminen, absorboiminen huokoiseen materiaaliin.
- Puhdistuslinjaston perustaminen.
- Dekontaminaatioon käytetään erilaisia kemiallisia aineita ja niiden seoksia (vähimmillään saippuavettä), mutta yleisemmin syövyttäviä yhdisteitä, kuten hypokloriitteihin perustuvia aineita.

CBRNE-lyhenne

- C = kemialliset aineet
- B = biologiset taudinaiheuttajat
- R = radioaktiiviset aineet
- N = ydinmateriaalit
- E = räjähteet

Lisätietoja: [TOKEVA 2024 TAHALLISET CBRNE -TILANTEET](#)

(Kuvat: Maavoimat ja ESPL)

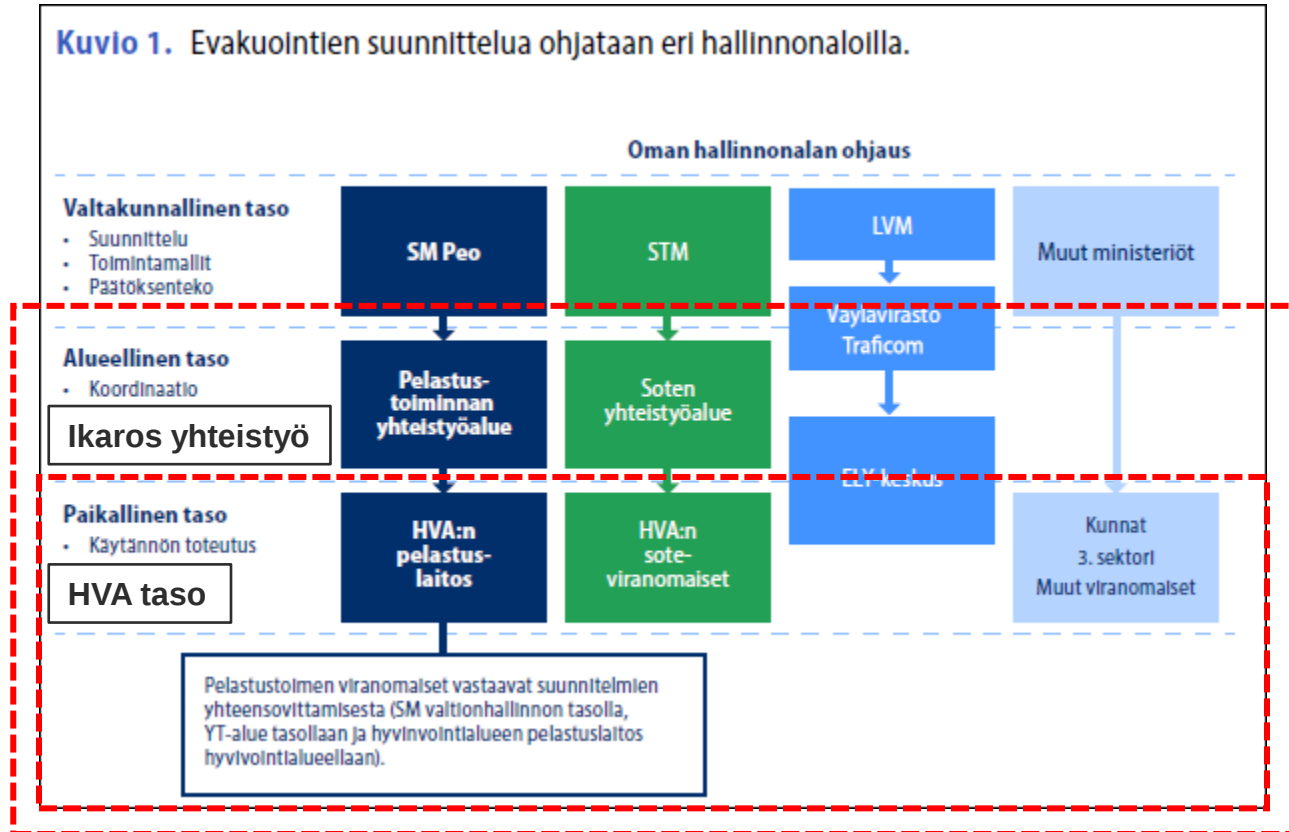
Poikkeukselliset tilanteet voivat vaatia poikkeuksellisia ratkaisuja

- Ukrainan valtion keskeisten tietojen pelastaminen. (palvelimien data)
- Arkistojen pelastaminen (Analogisen materiaalin suojaaminen)
 - Laadittava asiakirjojen osalta suojelusuunnitelma, jossa määritellään käytännön toimenpiteet asiakirjojen suojelemiseksi poikkeusoloissa sekä suunnitelman toimeenpanohenkilöt ([Arkistolaitoksen ohje analogisten asiakirjojen suojaamisesta poikkeusoloissa](#))

Evakuointi

Evakuointien suunnittelu

Lähde: Sisäministeriön julkaisu 2024:2: Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje

Lakiperusteet (evakuointi)

Evakuointi (yleiskäsite)

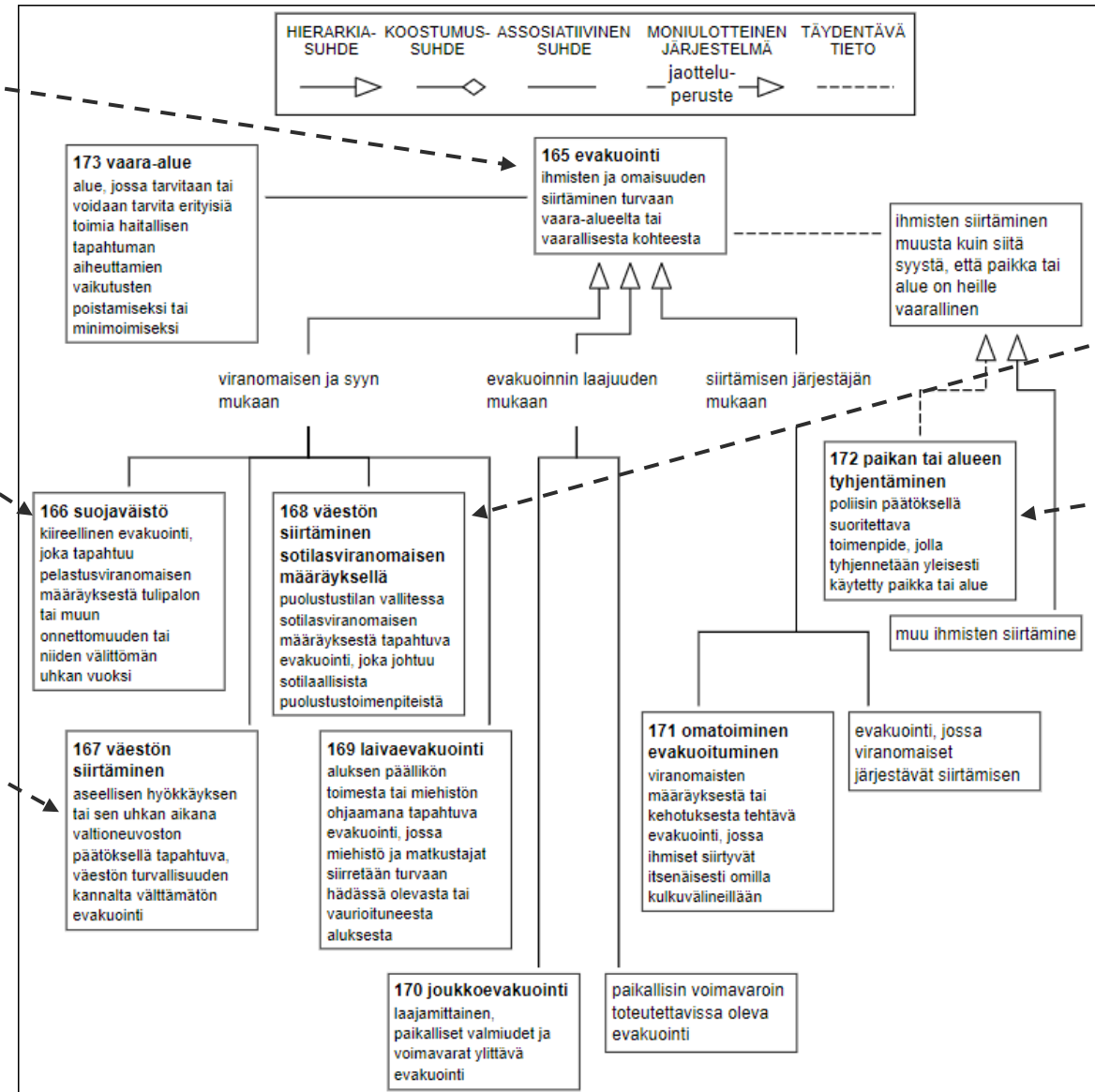
- = Ihmisten ja omaisuuden siirtämistä vaaralliselta alueelta turvalliseen paikkaan.

Suojaväistö

- Pelastuslaki (379/2011)

Väestönsiirto

- Valmiuslaki (1552/2011)

Väestön määrittäminen pois alueelta

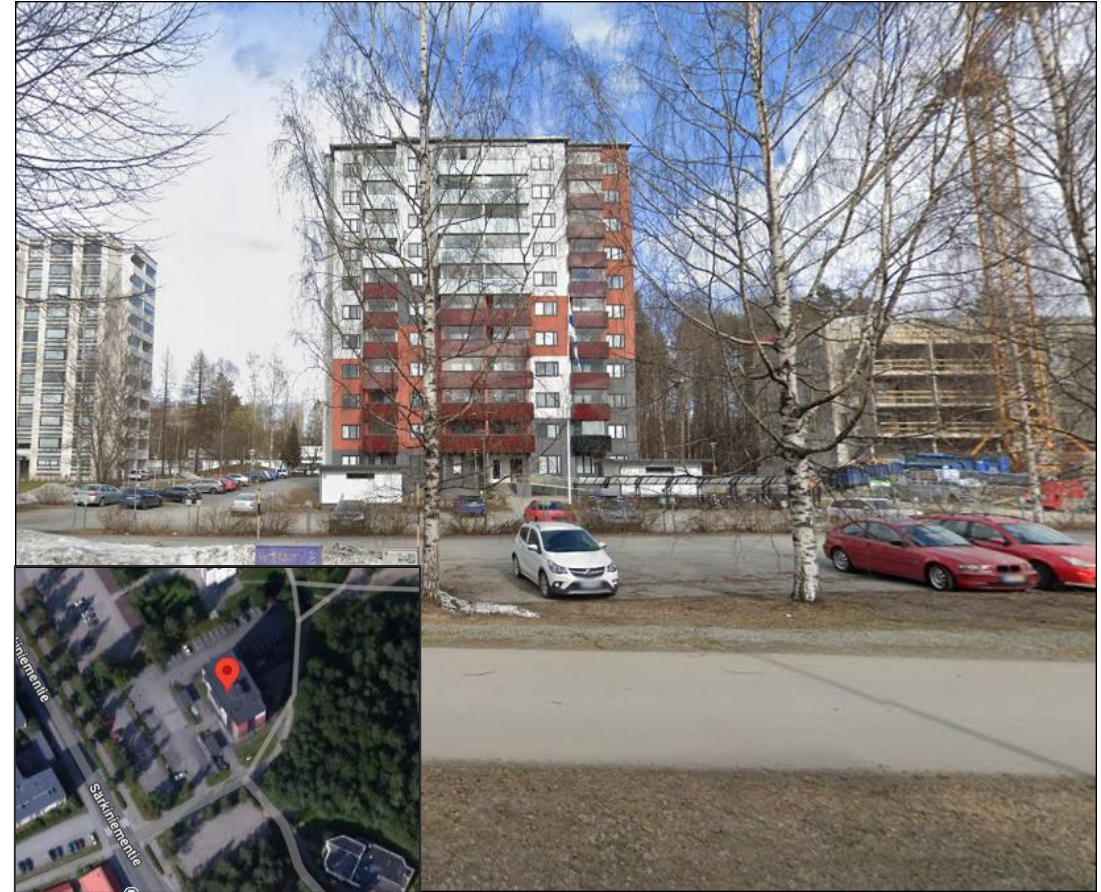
- Puolustustilalaki (1083/1991)

Paikan ja alueen eristäminen

- Poliisilaki (872/2011)

Case 1: suojaväistö (tulipalo opiskelija-asuntolassa)

- Osoitteessa *Särkiniementie 18, Kuopio* on tulipalo ja opiskelijat joudutaan evakuoimaan pois asunnoista.
- Pelastusviranomainen tekee evakuoinnin suojaväistönä pelastuslain toimivaltuuksin.
- Suojaväistöjä tehdään päivittäin ympäri Suomea ja se on normaali osa pelastusviranomaisen työkalupakkia.

Case 2: Valmiusevakuointi (kohde-evakuointi) (sotilaallisen uhkan alueet)

- (Sotilasviranomainen) antaa impulssin pelastusviranomaiselle käynnistää ennalta tiedossa olevien alueiden/kohteiden evakuointi suunnitelmien mukaisesti.
- Nopeassa tilannekehityksessä tai haastavassa poliittisessä tilanteessa on mahdollista, että poikkeusolojen toteaminen, valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönotto tai toimivaltuuksien soveltamista koskeva päätöksenteko viivästyy.
- Mikäli uhka on ilmeinen ja ihmisten evakuointi on välttämätöntä, valmiusevakuointeja voidaan tarvittaessa toteuttaa myös pelastuslain toimivaltuuksilla – suojaväistönä.
- Päätöksen valtakunnallisesta valmiusevakuointien toteuttamisesta suojaväistönä tekee lähtökohtaisesti sisäministeriön pelastusviranomainen.
- Tarvittaessa päätöksen voi tehdä myös hyvinvointialueen pelastusviranomainen. Suojaväistöjä voidaan toteuttaa niin normaalioloissa kuin poikkeusoloissa.

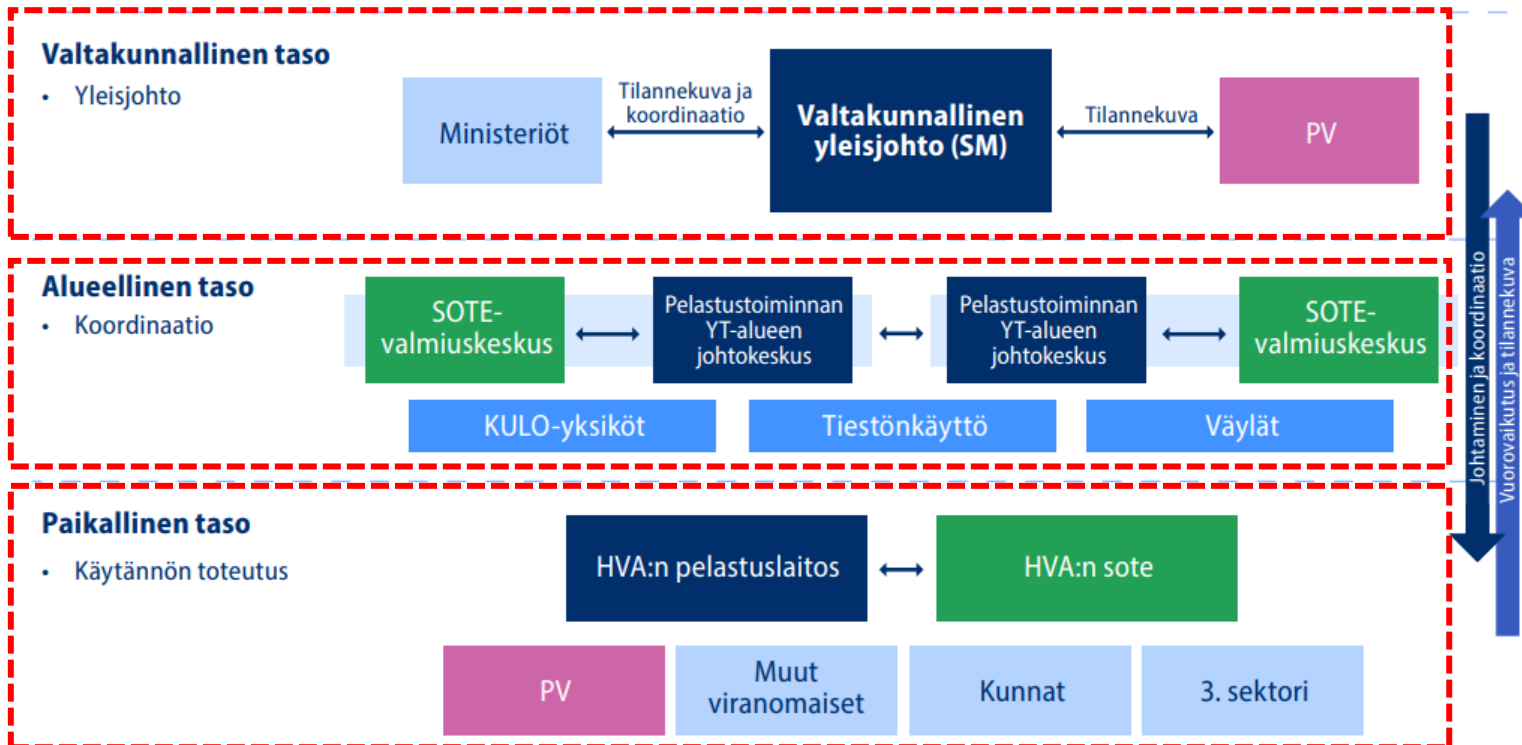
Case 3: Väestönsiirrot

(poikkeusolot: aseellinen hyökkäys = sota)

- Aseellisen hyökkäyksen tai sen uhkan aikana valtioneuvoston päätöksellä tapahtuva, väestön turvallisuuden kannalta välttämätön evakuointi.
- Valmiuslain (1552/2011, 121 §) mukaan aseellisen hyökkäyksen tai sen uhkan tapauksessa tietyn alueen väestön tai osan väestöstä on siirryttävä muualle, jos se väestön turvallisuuden kannalta on välttämätöntä. Valtioneuvosto päättää, mitä alueita ja mitä osaa alueen väestöstä siirtyminen koskee. Sisäministeriö huolehtii siirtymisen yleisjohdosta.

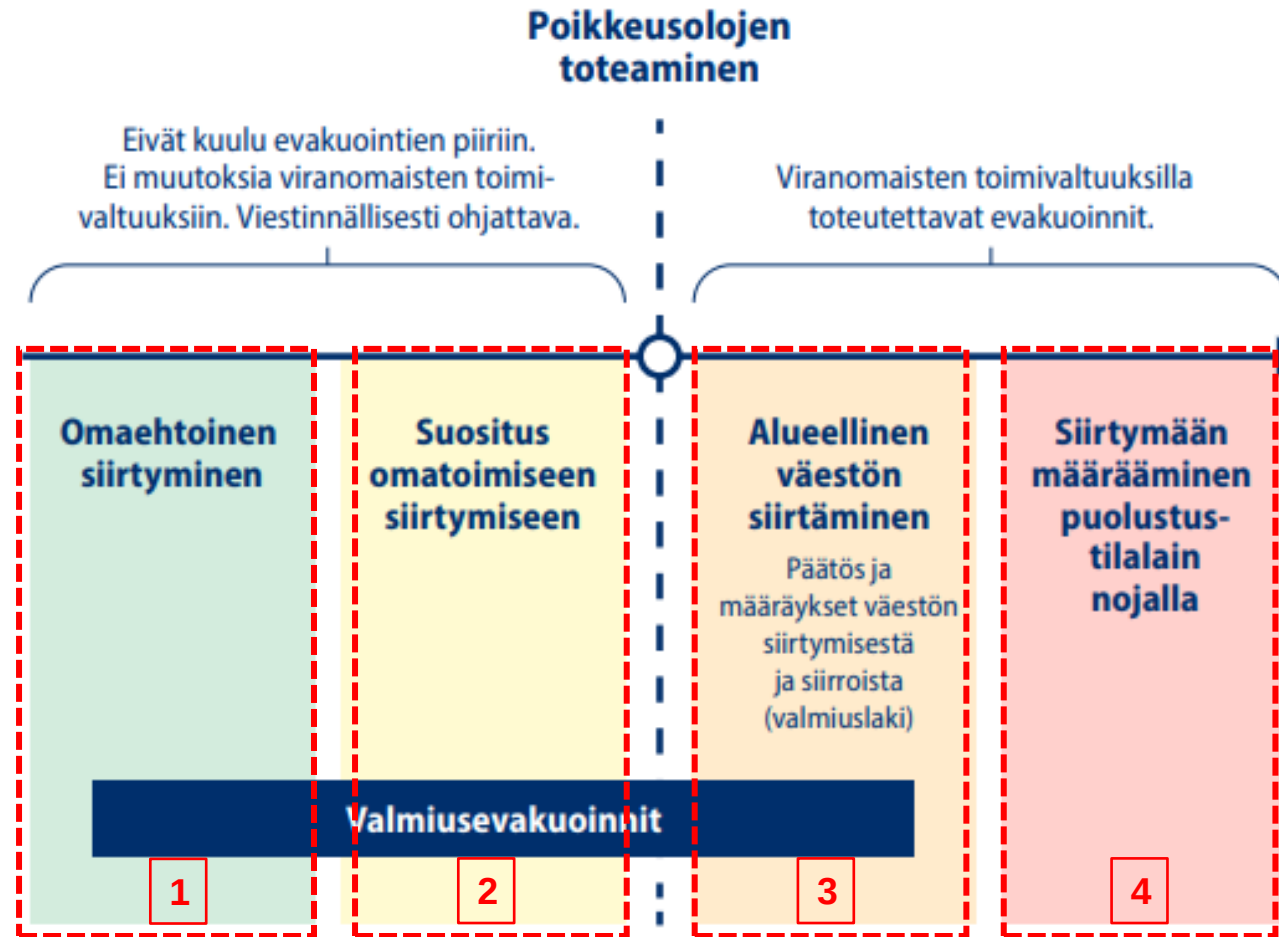

Väestön siirtämisen johtaminen ja koordinaatio

Lähde: Sisäministeriön julkaisu 2024:2: Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje

Väestön siirtämisen vaiheet

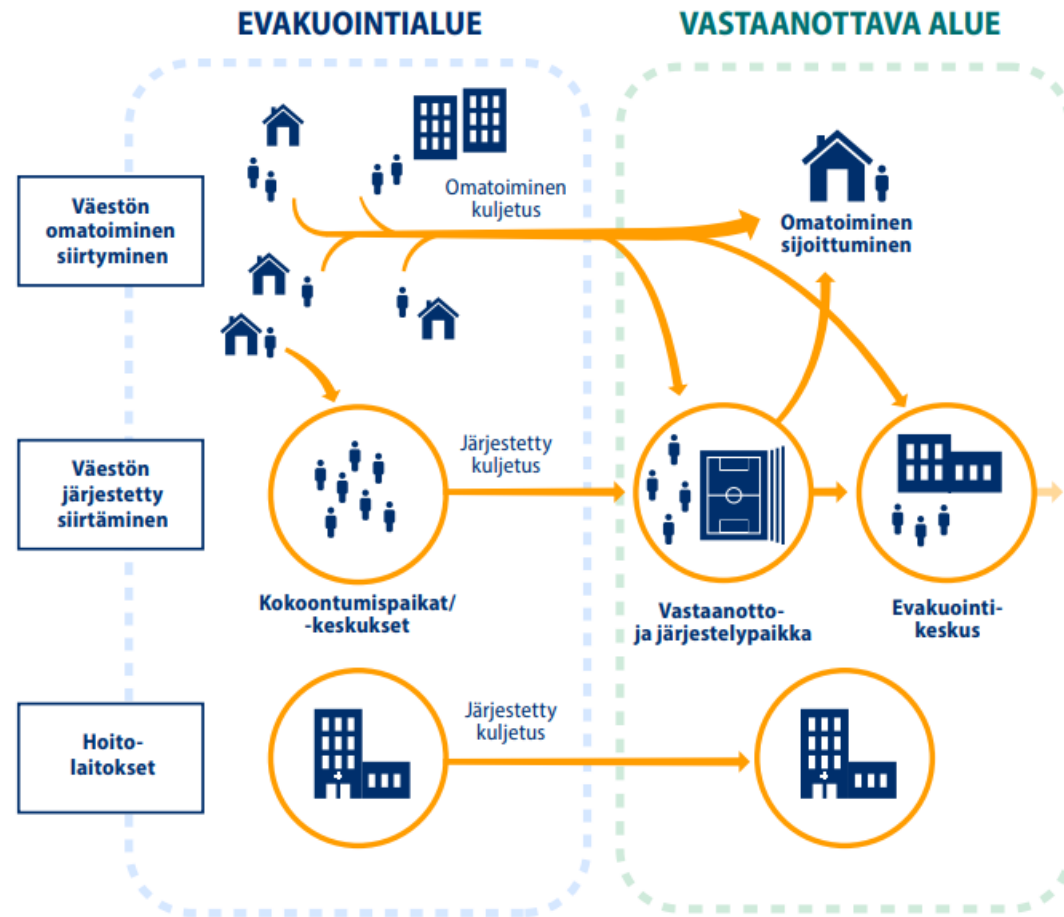

Aikaikkunan hahmottamisen haaste

- Viestinnällinen haaste
- Logistinen haaste

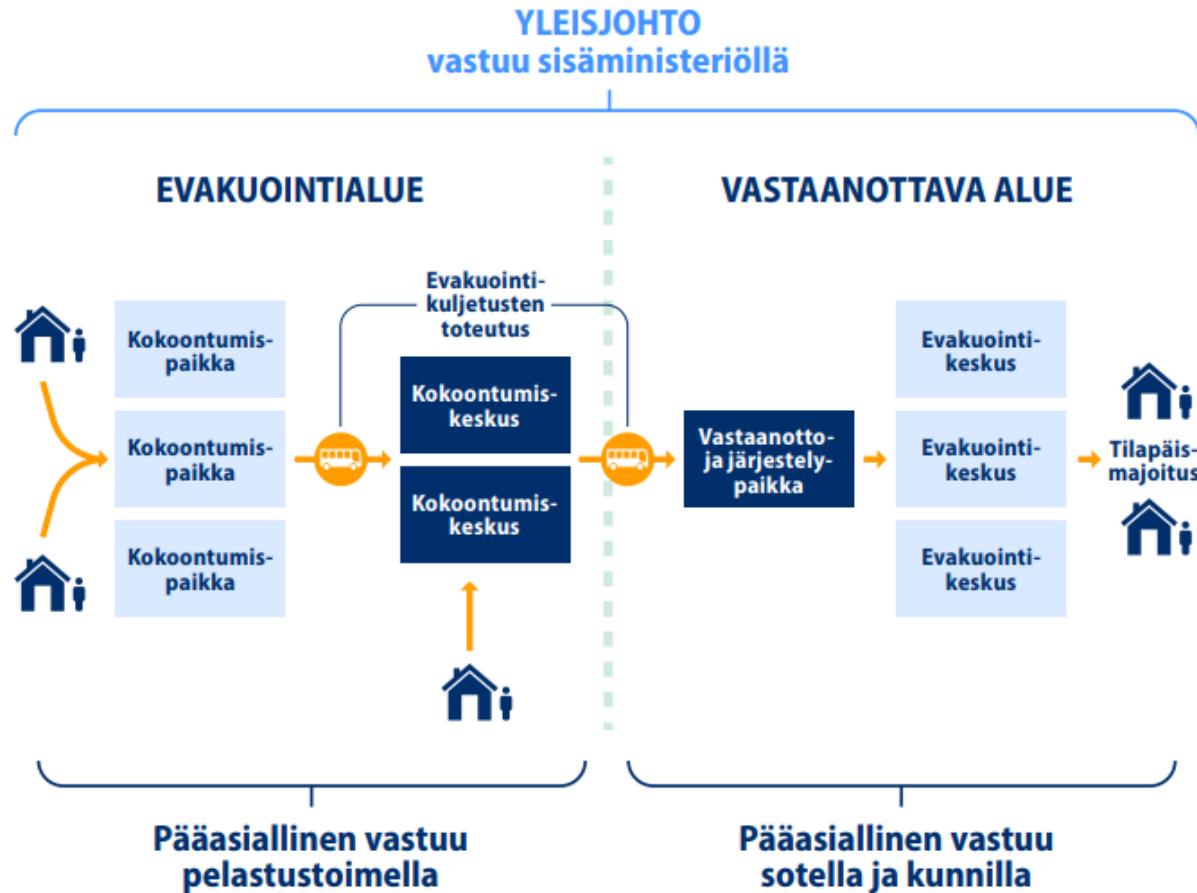
Lähde: Sisäministeriön julkaisu 2024:2:
Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje

Väestön siirtyminen ja siirtäminen

Lähde: Sisäministeriön julkaisu 2024:2: Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje

Väestön lähettämisen ja vastaanottamisen vastuut

Lähde: Sisäministeriön julkaisu 2024:2: Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje

Case-harjoitukset

Case 1: Tulipalo

Tausta: Aamupäivällä museon vanhassa siivessä syttyy palo, joka leviää rakenteissa nopeasti kuivien puuosien ja vanhojen sähköasennusten vuoksi. Savu täyttää useita kerroksia, ja osa poistumisreiteistä muuttuu nopeasti käyttökelvottomiksi. Museossa on tulipalon syttymishetkellä noin 300 asiakasta. Jotkut asiakkaat jäävät paniikissa etsimään perheenjäseniään tai kuvaamaan tilannetta. Meteli, heikko näkyvyys ja voimakkaat palokaasut vaikeuttavat ohjeistusta. Yhdessä varastohuoneessa on kaksihenkinen konservaattoriryhmä ja heihin ei saada yhteyttä. Samalla museon ilmastointijärjestelmä alkaa levittää savua tiloihin, joissa säilytetään erittäin harvinaista ja palonarkaa aineistoa.

Pelastuslaitos on matkalla, mutta henkilökunnan on toimittava välittömästi!

Harjoituskysymykset

1. Miten toimit ensimmäisen 3 minuutin aikana?
2. Kuinka nopeasti arvioit avun tulevan paloilmoituksesta/hätäpuhelusta?
3. Mihin arvioit pelastuslaitoksen ensimmäisten yksiköiden kykenevän? (resurssien rajallisuus)
4. Miten johdat rakennuksen evakuointia, kun näkyvyys on heikko ja asiakkaat paniikissa?
 - Mitä teet, jos asiakas kieltäytyy poistumasta ilman perheenjäsentä?
 - Miten varmistat, ettei kukaan jää rakennukseen?
5. Toimiiko kuulutusjärjestelmä ja onko varauduttu sen rikkoutumiseen?
6. Voidaanko riskialueen kokoelmia suojata? Missä raja kulkee?
7. Miten viestit viranomaisille tilanteen mahdollisista muutoksista?
8. Miten mukautat toimintaa, jos palo leviää odottamattomaan osaan rakennusta?
9. Rakennus tulee tuhoutumaan täysin ja vain osa rakennuksesta voidaan pelastaa, mitä vastaat pelastustoiminnan johtajalle? (kokoelmien pelastamisjärjestys)

Case 2: Vakava vesivahinko

Tausta: Illalla vakava putkirikko museon kellarikerroksessa täyttää tilat nopeasti vedellä ja vesi uhkaa nousta ylempiin kerroksiin. Vedenpaine kasvaa niin, että se uhkaa rakenteita. Lattiamateriaali pullistelee ja alkaa irrota, ja koko kerroksessa on merkittävä sähköiskun riski. Vesi sisältää myös epäpuhtauksia, jotka vahingoittavat kokoelmia pysyvästi. Varaston sisällä on yli 20 000 esinettä, joista osa on arkaluonteisia ja kulttuurihistoriallisesti korvaamattomia. Tiedetään, että kolme työntekijää jäi kellariin inventoimaan, eikä heidän tarkkaa sijaintiaan tiedetä.

Henkilökunnan on päätettävä nopeasti, voidaanko kellariin mennä – vai onko tilanne jo liian vaarallinen ja on odotettava pelastuslaitoksen saapumista!

Harjoituskysymykset

1. Mitkä ovat ensitoimenpiteesi?
2. Kuinka nopeasti arvioit avun tulevan hätäpuhelusta?
3. Mihin arvioit pelastuslaitoksen ensimmäisten yksiköiden kykenevän? (resurssien rajallisuus)
4. Miten toimitaan, jos vettä virtaa edelleen rakennukseen, eikä sulkuventtiiliin luokse päästä?
5. Miten arvioit sähköiskun riskiä ja miten se minimoidaan?
6. Miten toimitaan, jos kadonneiden työntekijöiden sijaintia ei saada selville?
7. Mitkä kokoelmat priorisoidaan ja millä perusteella?
8. Miten vältetään vaarallinen reagoiminen paniikin vallassa?
9. Mitä tietoja pelastuslaitos tarvitsee heti saavuttuaan?
10. Voiko esineitä siirtää, jos rakenteet ovat heikkoja?

Case 3: Sodan uhka / sota

Tausta: Turvallisuustilanne heikkenee nopeasti, ja viranomaiset varoittavat mahdollisista sotilaallisista iskuista kriittiseen infrastruktuuriin. Museolla on kansainvälisesti merkittävä kokoelma, jota on aiemmin pidetty potentiaalisena sotilaallisen vaikuttamisen kohteena. Osa henkilökunnasta ei uskalla saapua työpaikalle. Kaupungissa on laajoja sähkökatkoja ja tietoliikennehäiriöitä, mikä vaikeuttaa keskinäistä viestintää. Ilmatilassa havaitaan poikkeavaa toimintaa ja viranomaiset antavat ilmahälytyksen (yleinen vaaramerkki). Museossa on tapahtumahetkellä noin 100 asiakasta, joista osa on toimintakyvyltään rajoittuneita.

Ilmoitus mahdollisesta ohjusiskun uhasta pakottaa museon toimimaan minuuteissa!

Harjoituskysymykset

1. Miten toimit ensimmäisen 3 minuutin aikana?
2. Suojaatko asiakkaat/työntekijät museon väestönsuojaan, evakuoit rakennuksen vai teet jotain muuta?
3. Miten henkilökunnan ja asiakkaiden turvallisuus varmistetaan poikkeusoloissa?
4. Missä vaiheessa toiminnan keskeyttäminen muuttuu pakolliseksi?
5. Kuinka nopeasti arvioit avun tulevan hätäpuhelusta? (poikkeusolojen priorisointi, apua ei välttämättä tule kaikissa tilanteissa)
6. Onko museon väestönsuojat laitettu käyttökuntoon ja osataanko niihin suojautua nopeasti?
7. Onko kokoelmien evakuointi suojatiloihin ja/tai hajauttaminen käynnistetty yleisen turvallisuustilanteen kiristyessä?
8. Onko rakennusten fyysistä suojaamista mietitty? (suunnitelma: esim. ikkunoiden levytys, hiekkasäkkisuojaus, materiaalit varattu)
9. Onko varauduttu, että osa henkilökunnasta evakuoituu omatoimisesti turvallisuustilanteen kiristyessä, eikä ole käytettävissä?
10. Onko tietojärjestelmien toimimattomuuteen varauduttu? (kyberhyökkäykset)

72 TUNTIA – Pärjäisitkö omin avuin, jos...

- tieto- ja viestiliikenneyhteydet ovat kaatuneet? (radio toimii)
 - sähköt ovat poikki?
 - vettä ei tule hanasta?
 - viemäri ei toimi?
 - lämmitys ei toimi?
 - kauppaan ei pääse tai ne on suljettu?
 - tiet eivät ole liikennöitävässä kunnossa?

Yhteenveto ja huomiotavat asiat

1. Varautuminen maksaa ja sitä ei voi ulkoistaa! Kaikkia vahinkoja ei voi korjata jälkikäteen!
2. Varautuminen on tehtävä ennakkoon, kun se on vielä mahdollista!
3. Kotivaraa (72 h) ei pidä unohtaa. Organisaation tärkein voimavara on henkilöstö!
4. Varautumisen tulee olla osa kaikkien arkea, jotta kansalaisilla/organisaatioilla on kyky toimia kaikissa tilanteissa!

Yhteystiedot

Antti Haataja

Valmiuspäällikkö (pelastuslaitos, hyvinvointialue)

antti.haataja@pshyvinvointialue.fi

0447188150

